

Приходько Т. М.

П75 Я у світі. 3-й клас (за підручником О. В. Тагліної, Г. Ж. Іванової) / Т. М. Приходько, К. М. Демеденко, Я. Г. Талан. — Х. : Вид. група «Основа», 2017. — 144, [1] с. — (Серія «Початкова школа. Мій конспект») ISBN 978-617-00-1595-2.

Посібник містить орієнтовне календарно-тематичне планування та розробки компетентнісно орієнтованих уроків курсу «Я у світі» у 3-му класі, складені відповідно до вимог оновленої навчальної програми (у редакції 2016 р.) за підручником О. В. Тагліної, Г. Ж. Іванової (Х. : Видавництво «Ранок», 2014).

Зміст конспектів уроків дібраний з метою формування в учнів *ключових компетентностей*, зокрема: *соціальної* (здатність налагоджувати взаємодію з іншими дітьми та дорослими, працювати в команді, знаходити порозуміння, запобігати конфліктам, ухвалювати самостійні рішення, відповідати за їхні наслідки для оточення, ціннісно ставитися до довілля та своєї особистості); *громадянської* (усвідомлення своїх прав і обов'язків, використання моделей поведінки, що відповідають нормам моралі та права, здатність критично мислити, ухвалювати рішення, виявляти громадянську позицію у ставленні до природи, до людей, до самого себе); *загальнокультурної* (здатність сприймати духовно-моральні основи життя людини, досягнення національної та світової культури, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності, опановувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами, різноманітності світу й людської цивілізації); *уміння вчитися* (здатність визначати мету своєї діяльності, проявляти зацікавленість навчанням, володіти навичками самоконтролю і самооцінювання, набувати індивідуального досвіду самоорганізації, робити нескладні дослідження); *інформаційно-комунікативної* (уміння добувати, осмислювати, аналізувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися різноманітною довідковою літературою, уміння здійснювати комунікацію у групі та в колективі).

Задля зручності використання всі розробки розміщено на окремих аркушах. Поля для записів дають змогу творчому вчителю, користуючись запропонованим у посібнику матеріалом, скласти власні плани-конспекти уроків курсу.

Для вчителів початкової школи.

УДК 37.016

ЗМІСТ

Орієнтовне календарно-тематичне планування	5
Я — Людина	6
Урок 1. Я — частина природи і суспільства	6
Урок 2. Моє зовнішнє «Я». Моє внутрішнє «Я»	10
Урок 3. Складові мого внутрішнього «Я»: світосприймання, характер, ідентичність (<i>приналежність</i>)	13
Урок 4. Самостійність та відповідальність	16
Урок 5. Обговорення можливостей досягнення успіху	20
Урок 6. Обов'язкові умови успішного розвитку сучасної людини: навчання і праця. Практична робота. Складання правил успішного навчання	24
Я та інші	28
Урок 7. Сім'я. Склад сім'ї	28
Урок 8. Мої основні права та обов'язки в сім'ї	32
Урок 9. Родинні стосунки	36
Урок 10. Школа. Традиції рідної школи	40
Урок 11. Права та обов'язки учня (<i>учениці</i>)	43
Урок 12. Стосунки з однокласниками. Учнівське самоврядування класу. Основні права й обов'язки членів учнівської громади класу	47
Урок 13. Навчальний проект (<i>колективний</i>). Історія та традиції мого класу	51
Урок 14. Рольові ігри. Складання і застосування узагальнених правил поведінки в різних ситуаціях, з якими найчастіше зустрічаються діти в класі, у школі, під час екскурсій, походу тощо	55
Урок 15. Правила поведінки у громадських місцях. Соціальна акція	59
Урок 16. Ми — споживачі. Рольові ігри «Супермаркет», «Бібліотека»	63
Урок 17. Практична робота. Складання і застосування узагальнених правил поведінки, пов'язаних з виконанням соціальних ролей пішохода, пасажера, покупця, відвідувача бібліотеки, кінотеатру тощо	67
Урок 18. Людські чесноти	71

Урок 19. Навчальний проект (<i>груповий</i>). Людина має творити добро	77
Я — українець	81
Урок 20. Суспільство як єдність людських спільнот, їхня різноманітність. Відносини людей у суспільстві	81
Урок 21. Україна — незалежна демократична держава	87
Урок 22. Символи держави: Герб, Прапор, Гімн, їхнє значення. Громадяни України	91
Урок 23. Якими правами я наділений/наділена як громадянин/громадянка України?	96
Урок 24. Конституція України, Декларація прав дитини, Конвенція ООН про права дитини (<i>робота з адаптованими текстами цих документів</i>)	100
Урок 25. Навчальний проект (<i>груповий</i>). Славетні українці	104
Урок 26. Практична робота. Розв’язання прогностичних задач «Що буде, якщо...». Моделювання правомірних способів поведінки	109
Я — європеєць	112
Урок 27. Україна — європейська держава	112
Урок 28. Європейський Союз — співтовариство народів Європи. Я — член європейської спільноти	116
Урок 29. Навчальний проект (<i>груповий</i>). Винаходи людства, що змінили світ	120
Урок 30. Земля — спільний дім для людей	127
Урок 31. Необхідність взаємодопомоги, співпраці, охорони природи спільними зусиллями	131
Урок 32. Екологічна акція. Врятуймо місто від сміття!	136
Урок 33. Практична робота. Що я можу розповісти про Україну своїм одноліткам за кордоном?	139
Література та Інтернет-ресурси	143

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

№ з/п	Тема уроку	Дата
Я — Людина		
1	Я — частина природи і суспільства	
2	Мое зовнішнє «Я». Мое внутрішнє «Я»	
3	Складова мого внутрішнього «Я»: світосприймання, характер, ідентичність (<i>приналежність</i>)	
4	Самостійність та відповідальність	
5	Обговорення можливостей досягнення успіху	
6	Обов'язкові умови успішного розвитку сучасної людини: навчання і праця. Практична робота. Складання правил успішного навчання	
Я та інші		
7	Сім'я. Склад сім'ї	
8	Мої основні права та обов'язки в сім'ї	
9	Родинні стосунки	
10	Школа. Традиції рідної школи	
11	Права та обов'язки учня (<i>учениці</i>)	
12	Стосунки з однокласниками. Учнівське самоврядування класу. Основні права і обов'язки членів учнівської громади класу	
13	Навчальний проект (<i>колективний</i>). Історія та традиції мого класу	
14	Рольові ігри. Складання і застосування узагальнених правил поведінки в різних ситуаціях, з якими найчастіше зустрічаються діти в класі, у школі, під час екскурсій, походу, тощо	
15	Правила поведінки у громадських місцях. Соціальна акція	
16	Ми — споживачі. Рольові ігри «Супермаркет», «Бібліотека»	
17	Практична робота. Складання і застосування узагальнених правил поведінки, пов'язаних з виконанням соціальних ролей пішохода, пасажира, покупця, відвідувача бібліотеки, кінотеатру тощо	
18	Людські чесноти	
19	Навчальний проект (<i>груповий</i>). Людина має творити добро	
Я — українець		
20	Суспільство як єдність людських спільнот, їх різноманітність. Відносини людей у суспільстві	
21	Україна — незалежна демократична держава	
22	Символи держави: Герб, Прапор, Гімн, їхнє значення. Громадяни України	
23	Якими правами я наділений/наділена як громадянин/громадянка України?	
24	Конституція України, Декларація прав дитини, Конвенція ООН про права дитини (<i>робота з адаптованими текстами цих документів</i>)	
25	Навчальний проект (<i>груповий</i>). Славетні українці	
26	Практична робота. Розв'язання прогностичних задач «Що буде, якщо...». Моделювання правомірних способів поведінки	
Я — європеєць		
27	Україна — європейська держава	
28	Європейський Союз — співтовариство народів Європи. Я — член європейської спільноти	
29	Навчальний проект (<i>груповий</i>). Винаходи людства, що змінили світ	
30	Земля — спільний дім для людей	
31	Необхідність взаємодопомоги, співпраці, охорони природи спільними зусиллями	
32	Екологічна акція. Врятуймо місто від сміття!	
33	Практична робота. Що я можу розповісти про Україну своїм одноліткам за кордоном?	
34	Підсумковий урок за рік	

Дата _____

Клас _____

Я — ЛЮДИНА

УРОК 1. Я — ЧАСТИНА ПРИРОДИ І СУСПІЛЬСТВА

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** формувати поняття про суспільство, людину, як частину природи і суспільства; навчити встановлювати подібності та відмінності між людиною і твариною, бажання бути особистістю, уміння жити в суспільстві; виховувати почуття людської гідності;
- **формування ключових компетентностей:**
 - загальнокультурної:* формувати здатність сприймати духовно-моральні основи життя людини, створити умови для самовираження організації комунікативного спілкування;
 - громадянської:* навчати використовувати моделі поведінки, що відповідають нормам моралі і права; формувати здатність критично мислити, ухвалювати рішення, виявляти громадянську позицію у ставленні до природи, до людей, до самого себе;
 - уміння вчитися:* формувати здатність визначати мету своєї діяльності, проявляти зацікавленість навчанням, володіти навичками самоконтролю і самооцінки, набувати індивідуального досвіду самоорганізації, робити нескладні дослідження;
 - інформаційної:* сприяти опануванню нових інформаційних технологій, використанню джерел інформації для власного розвитку;
 - здоров'язбережувальної:* учити дбайливо ставитися до свого здоров'я.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Основні терміни і поняття: людина, природа, суспільство.

Обладнання: мультимедійний проектор; комп'ютер; тлумачний словник; набір яскравих малюнків; фото (людина, глобус, карта Європи, України, Черкаської області, м. Золотоноші); верба; калина; герб; прапор; сосна; яблуня; фото пам'ятних куточків міста; фото друзів, відомих українців, родини, сонечко; музичний супровід.

Хід уроку

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Мотивація навчальної діяльності

1) Створення проблемної ситуації.

— Ми починаємо вивчати новий предмет «Я у світі». Що ми будемо вивчати? Про що дізнаємося? Виконаймо наступне завдання і отримаємо відповіді на це запитання (*на дошці напис: «Що вивчає предмет “Я у світі”?»*).

2) Робота в групах.

1-ша група «Сонечко».

Завдання: створити колаж «Моя адреса», наклеївши малюнки у послідовності «більший — менший» (*основа — Всесвіт, малюнки: людина, глобус, карта Європи, України, Черкаської області, м. Золотоноші*).

2-га група «Промінці».

Завдання: із запропонованих картинок-малюнків вибрати необхідні та створити колаж «Державні й рослинні символи України».

3-тя група «Радість».

Завдання: створити колаж «Мое довкілля» (*матеріал: фото пам'ятних куточків міста, фото відомих українців, друзів, родини...*).

3) Презентація груп (діти дають відповідь на запитання: «Що вивчає предмет "Я у світі"?»)

Підбиття підсумків (наша адреса: Всесвіт, Сонячна система, планета Земля, Євразія, Європа, Україна, Черкащина, Золотоноша, вул. Миколаївська 5, ЗОШ № 2). На цих уроках ми будемо вивчати...)

4) Ознайомлення учнів з підручником, з умовними позначеннями і зверненням авторів.

- Хто автори підручника?
- З яких частин складається книга?
- Яку інформацію надає кожна частина?

Гра «Читаємо та запитуємо» (с. 3, після читання тексту діти і вчитель по черзі ставлять одне одному запитання, відповідають на них)

- Що мудрі люди кажуть про нову книгу?
- Що означає дружити з книгою?
- Чому книгу називають підручником?
- Чому краще вчитися з друзями?
- Чого навчить нас цей підручник?
- Спасибі, любі діти, мене ви навчили швидко та конкретно ставити запитання і давати відповіді. Дякую!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

1) Поділися своїми думками. Робота за підручником (с. 4).

- Як ви гадаєте, яке найголовніше чудо світу?
- Розкажіть, що зображено в кожному овалі.
- Яке місце займає людина серед інших об'єктів на малюнках?
- Чи можна назвати головним чудом світу людину?

2) Повідомлення теми і мети уроку.

- Як ви вважаєте, про що ми говоритимемо на уроці?
- Які важливі справи на нас чекають? (Людина є найбільшим і найдорожчим багатством кожної країни, і вона належить до природи і суспільства.)

2. Фізкультхвилинка

3. Ознайомся з думкою інших людей. Робота за підручником (с. 5)

- Порівняйте думки про людину Володимира Мономаха й Володимира Вернадського. Чим вони схожі? Чим різняться?

4. Гра «Знайди зайве» (с. 7)

- Знайдіть у кожному рядку зайве. Поясніть свій вибір.
- Прочитайте і відгадайте загадку.

- Народжується, дихає, росте,
Спочатку повзає, а потім ходить кроком,
Навчається і світ цей пізнає,
Стає сильнішим і мудрішим з кожним роком.

- Із чого зрозуміло, що йдеться про людину?
- Які ознаки притаманні тільки людині?

5. Ознайомся з думкою інших людей (с. 8)

- Чим людина подібна до тварин? Чим відрізняється від них?

6. Робота в групі

- Розгляньте малюнки. За якою ознакою можна відрізнити людину від тварин?

7. Робота в парі

- Прочитайте уривок з вірша Василя Фетисова «Хто чого вчиться».
- На що, на думку автора, здатна тільки людина?

8. Робота зі словничком

— Знайдіть у словничку (с. 140–141) слова *суспільство, людина*. Дізнайтеся їхнє значення.

9. Робота в групі. Обговорення запропонованих життєвих ситуацій

— Прослухайте декілька історій. Який хлопчик вам подобається, а який — ні? Чому?

— Кого б ви хотіли наслідувати?

• Діти грали на вулиці. Пройшов дощ, на асфальті стояли великі калюжі. Катруся посковзнулася та впала у калюжу. Хлопчики, які знаходились поруч, голосно розсміялися. Катруся не могла підвестися, у неї боліло коліно. На очі навернулися сльози, а хлопці сміялися.

Раптом до дівчинки підійшов її сусід Сергійко. Допоміг піднятися, почистити одяг, запитав, чи не боляче вдарилася.

— Як ви оцінюєте поведінку Сергійка?

— Як можна назвати поведінку інших хлопчиків?

— Чи траплялися з вами подібні випадки? Розкажіть.

• Мама дала Дмитрику цукерки, щоб він погостював своїх друзів. Коли Дмитрик вийшов у двір, то побачив, що серед його друзів був і його кривдник Сашко, який часто грубо його штовхав, обзивав. Дмитрик замислився, як йому вчинити — чи пригощати Сашка, чи ні?

— Як би ви вчинили на місці Дмитрика?

— Чи траплялося з вами щось подібне?

— Як ви поводитися?

• У тебе нова цікава іграшка. Усі діти вишикувалися у чергу, щоб погратися нею. Але тут підходить твій кращий друг і теж просить дати йому іграшку. Як ти маєш учинити й чому?

Висновки роблять діти.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Гра «Збери вислів»

— Складіть вислів із розрізаних слів та поясніть його значення.

Ти — людина, живеш серед людей.

— Як слід поводитися, щоб бути схожим на людину?

2. Гра «Закінчи речення»

- Якщо я ненавмисне зачепив перехожого, я повинен...
- Коли я хочу звернутися з проханням, я...
- Коли я хочу пройти на своє місце в театрі, я...

3. Скарбничка народної мудрості (пояснення значень прислів'їв)

- За добре слово не платять грошей, а скажеш — усім приємно.
- Шануй людей, і тебе шануватимуть.
- Розум і вихованість — брат і сестра.

4. Гра «Що на Землі залежить від людини?»

Якщо «так», діти плескають у долоньки, «ні» — тупають ніжками.

- Мир, злагода;
- успіхи в навчанні або роботі;
- тривалість дня;
- охайний одяг;

- рух планет;
- стан довкілля;
- зміна пір року;
- гарний настрій;
- добрі вчинки...

5. Тестування «Людина — природи вершина»

1. Природа — це:
 - а) усе, що оточує людину навколо;
 - б) усе, що оточує людину і не зроблено її руками.
2. Суспільство — це:
 - а) об'єднання людей, які взаємодіють, залежать одне від одного;
 - б) люди навколо нас.
3. Людині для життя потрібно:
 - а) світло, повітря, вода, тепло, продукти харчування;
 - б) світло, повітря, вода, тепло, продукти харчування, суспільство.
4. Тварині для життя потрібно:
 - а) світло, повітря, вода, тепло, продукти харчування;
 - б) світло, повітря, вода, тепло, продукти харчування, суспільство.
5. Які якості людини сприяють поліпшенню суспільства?
 - а) Сварка, бійка, пасивність, ледарство, грубість;
 - б) справедливість, дружба, увічливість, підтримка, працелюбність.
6. Народжене маля стане людиною:
 - а) у спілкуванні з людьми;
 - б) у спілкуванні з тваринами.
7. Людина належить до живої природи, бо:
 - а) народжується, росте, розмножується, розвивається, помирає;
 - б) народжується, росте, розмножується, розвивається.
8. Що спільного між людиною та твариною?
 - а) Належать до живої природи;
 - б) уміють розмовляти.
9. Що відмінного між людиною та твариною?
 - а) Уміє говорити, мислити;
 - б) забезпечує всім необхідним для життя.
10. На Земній кулі є дві життєві основи:
 - а) природа і людина;
 - б) природа і суспільство.

Коллективна перевірка тесту з обґрунтуванням відповідей. Діти самостійно оцінюють свої роботи.

6. Підбиття підсумків. Рефлексія

Метод «Інтерв'ю»

- До чого прагнули на уроці, чи задоволені своєю участю?
- Хто чого навчився? Що опанував? Чим задоволений або незадоволений?
- У кого які виникли проблеми, інтереси?

Метод «Незавершене речення»

- Удома я розповім про...
- Тепер я знаю, що... (*людина — це жива істота, наділена мовленням, мисленням, а також здібністю вчитися, творити. Я прагну пізнати себе та інших людей.*)

7. Домашнє завдання (диференційоване) «Ми — дослідники»

— Яке слово люди вимовляють найчастіше?

1-ша група — учні в класі;

2-га група — вдома члени родини.

Дата _____

Клас _____

УРОК 2. МОЄ ЗОВНІШНЄ «Я». МОЄ ВНУТРІШНЄ «Я»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** формувати в учнів уявлення про поняття людське «Я», моє власне «Я»; навчити адекватно оцінювати себе, свої вчинки, моделювати життєві ситуації; розвивати вміння пізнавати себе, свій внутрішній світ; виховувати бажання до самовдосконалення;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:** формувати здатність володіти прийомами планування робочого часу; тренувати увагу, зосередженість, запам'ятовування, учити доводити роботу до кінця;
 - інформаційної:** удосконалювати здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти й оперувати інформацією; добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися довідковою літературою;
 - здоров'язбережувальної:** навчати дбайливо ставитися до власного здоров'я.

Тип уроку: комбінований.

Основні терміни і поняття: перше «Я», друге «Я».

Обладнання: мультимедійний проектор; комп'ютер; тлумачний словник; картки; кошук із яблуками; пелюстки зі словами прислів'я «За платтям зустрічають — за розумом проводжають», «Людина красна не словами, а своїми ділами»; заготовка квітки з пелюстками-прислів'ями.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Перевірка домашнього завдання. Гра «Ми — дослідники»

— Яке слово люди вимовляють найчастіше? (*Це слово «Я»*)

3. Мотивація навчальної діяльності

1) Поділися своїми думками.

— Здавна відома мудрість: «Увесь світ прихований у тобі. Пізнаєш себе — пізнаєш світ». Чому так говорять?

2) Робота в парі (с. 13).

— Розкажіть про дітей за планом: хто вони, де живуть, чим займаються, які вони за характером, чим схожі на вас, а чим відрізняються. Як ці діти ставляться до інших людей?

Висновок. Я хочу дізнатися про те, хто я та яка я людина.

3) Групова робота «Відгадай, хто це?».

Група «Радість» — лаконічно розповісти про однокласника так, щоб можна було відгадати. (*Картка: очі: блакитні, зелені, сірі, карі; волосся: біляве, русяве, чорняве, пряме, кучеряве; ніс: прямий, кирпатий; зріст: високий, низький, середній*)

Група «Щастя» — лаконічно розповісти так, щоб можна було впізнати. (*Картка: характер: розумний, чесний, скромний, сором'язливий, добрий, чуйний, байдужий, чемний, акуратний, бруднулька, відвертий, працьовитий, ледачкуватий, щедрий, чесний, любить тварин; здібності: уважний, кмітливий, сильний, спритний, спортивний, витривалий; музичні: добре співає, грає на інструментах; творчі: добре малює, робить різні поробки; артистичні: танцює, декламує вірші*)

4) Презентація груп.

Діти відповідають за бажанням, представлення починають так:

- Я хочу представити вам свою Радість...
- Я хочу представити вам своє Щастя...
 - Спасибі, діти, ви навчили мене гарно описувати своїх друзів.

5) Підбиття підсумків, визначення теми і мети уроку.

— Що допомогло впізнати? (Група «Радість» — зовнішній вигляд, група «Щастя» — внутрішній світ.)

— Як ви вважаєте, про що ми говоритимемо на уроці? (Відповіді дітей.)

— Так, сьогодні ми дізнаємося: якою повинна бути справжня людина, що таке внутрішній світ людини, з чого складаються наші «Я», скільки їх.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Ознайомся з думкою інших людей і поділися своїми. Робота за підручником (с. 14)

— Що може допомогти тобі пізнавати свій внутрішній світ?

2. Робота в групі (с. 15–16)

— Прочитайте й обміркуйте. (Читання оповідання «Бо я — людина» В. Сухомлинського.)

— Чому дідусь уважає себе людиною?

— Як проявилася його людяність?

3. Гра «Склади квітку»

Група «Радість» — із синіх пелюсток складає квітку-прислів'я і пояснює зміст.

Група «Щастя» — із червоних пелюсток складає квітку-прислів'я і пояснює зміст.

Прислів'я: «За платтям зустрічають — за розумом проводжають», «Людина красна не словами, а своїми ділами». (Перш ніж познайомитися з людиною, ми звертаємо увагу на її зовнішній вигляд. Це перше, що впадає нам в очі: який вигляд має людина, які в неї волосся, очі, як вона одягнена. Наше перше знайомство — поверхневе. Зовнішній вигляд людини — це її перше «Я». Спілкуючись з людиною, ми глибше пізнаємо її внутрішній світ, з'ясовуємо, яка вона — добра чи зла, увічлива чи груба, ласкава чи жорстока. І те, який внутрішній світ має наш новий знайомий, — це його друге «Я»).

— Спасибі за повні змістовні відповіді! Мені приємно бути вашою вчителькою.

4. Фізкультхвилинка «Вітер дме...»

Мета: створити сприятливу атмосферу; організувати комунікацію між учнями; оперативно залучити їх до діяльності.

Кількість учнів: до 30.

Необхідний час: до 7 хв.

Обладнання: не потребує.

Порядок роботи

Крок 1. Учитель пояснює, яким є порядок роботи. Учні й учениці сидять за партами, а вчитель вимовляє фразу: «Вітер дме для того, хто... вже прокинувся... хоче працювати... сьогодні в спідницях... не снідав... має на собі щось червоне... у доброму гуморі... хотів би дізнатися щось нове... хоче спілкуватися тощо».

Крок 2. Ті, хто відповідають на запитання позитивно, підводяться, відповідаючи таким чином на запитання чи висловлюючи своє ставлення до якихось подій, явищ. Якщо відповідь негативна — учні та учениці залишаються сидіти.

5. Поділися своїми думками. Робота за підручником (с. 19)

— Прочитайте й обміркуйте. Доберіть заголовок.

- Хто з героїв казки був красивий серцем і душею?
- Що, на вашу думку, означає вислів «жити для людей»?
- Як назвати одним словом таку людину: «За сто робіт береться, та ні одна не вдається»; «Як “на”, то чує, як “дай”, то глухий»; «Я — не я, і хата не моя»; «Хто не чинить лихо, тому не страшно нічого»; «Не одежа красить людину, а добрі діла»; «Убраного вітають, розумного проводжають»; «Поведінка — дзеркало, у якому кожен показує себе»?

6. Вправа «Таємні таланти»

Мета: допомогти учням і вчителю краще пізнати одне одного; створити сприятливу атмосферу для уроку, позакласного заходу.

Кількість учнів: до 30.

Необхідний час: до 20 хв залежно від кількості учнів у класі.

Обладнання: маленькі аркуші паперу на кожного учня.

Порядок роботи

Крок 1. Роздайте маленькі аркуші паперу та попросіть учнів написати щось одне, що їм подобається робити, і чого інші учні, напевно, не знають.

Крок 2. Зберіть аркуші, перемішайте їх та роздайте учням, стежачи, щоб ніхто не одержав власний аркуш.

Крок 3. Хай учні протягом 5 хв ходять класом і намагаються знайти того учня, у якого є цей прихований талант.

Крок 4. Після завершення обговоріть, чи вдалося їм виконати завдання, що нового вони дізналися про своїх однокласників та однокласниць.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Кошик з яблуками»

— Унікальними є не тільки люди, а все на Землі. Перевірмо це на практиці! Перед вами — кошик з яблуками. Витягніть з нього по одному яблуку та уважно розгляньте його. Тепер я перемішаю наші яблука. Ви маєте знову знайти своє яблуко та описати його.

Видатний педагог Януш Корчак сказав: «Я помітив, що тільки дурні люди хочуть, щоб усі були однакові. Хто розумний, той радий, що на світі є день і ніч, літо і зима, молоді і старі, що є і метелики і птахи, і різного кольору квіти й очі, і що є і дівчатка, і хлопчики. А хто не любить думати, того розмаїття, що змушує працювати думку, дратує».

2. Вправа «Квітка»

— Виберіть собі квіточку (*заготовка квітки з пелюсток — за кількістю учнів у групі*). Посередині квітки напишіть своє ім'я, та одну позитивну рису характеру, передайте квіточку по колу, кожен член групи повинен написати на пелюстках, що йому подобається у вас.

Учні за бажанням озвучують написане на квіточці.

3. Підсумок уроку. Рефлексія

Метод «Інтерв'ю»

- Скільки «Я» є у людини?
- Що таке перше «Я» у людини?
- Що таке друге «Я»?
- Як зробити так, щоб вас поважали?

Метод «Мікрофон»

- Мені сподобалося...
- Я дізнався(лася)...
- Мені запам'яталося...
- Удома я розкажу про...
- Спасибі за урок!

УРОК 3. СКЛАДОВІ МОГО ВНУТРІШНЬОГО «Я»: СВІТОСПРИЙМАННЯ, ХАРАКТЕР, ІДЕНТИЧНІСТЬ (приналежність)

Дата _____

Клас _____

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** формувати в учнів уявлення про світосприйняття, ідентичність, характер, його становлення, риси характеру та їхні особливості; навчити дітей виховувати в собі позитивні риси характеру і вміння стримувати негативні; розвивати вміння пізнавати себе, свій внутрішній світ; виховувати бажання до самовдосконалення;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* формувати здатність володіти прийомами планування робочого часу; тренувати увагу, зосередженість, запам'ятовування, уміння доводити роботу до кінця;
 - інформаційної:* формувати здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти й оперувати інформацією, добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися довідковою літературою;
 - здоров'язбережувальної:* учити дбайливо ставитися до свого здоров'я.

Тип уроку: урок формування вмінь та навичок.

Основні терміни і поняття: світосприйняття, ідентичність, характер.

Обладнання: мультимедійний проектор; комп'ютер; тлумачний словник; букет осінніх квітів; намальований кошик і яблука трьох кольорів; квітка з прислів'ями; таблички: «Довідкове бюро», «світосприйняття», «характер», «ідентичність», «Характер — це вроджена особливість», «Характер формується протягом життя»; відеозаписи фрагментів мультфільмів.

Хід уроку

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Мотивація навчальної діяльності

1) Створення проблемної ситуації.

— Чому змінився хлопчик Данилко?

Жив хлопчик з поганим характером. Батько дав йому мішок з цвяхами і сказав:

— Забивай один цвях у ворота саду щоразу, коли втратиш терпіння чи скоїш поганий учинок.

У перший день Данилко забив у ворота тридцять сім цвяхів. На наступний тиждень він навчився контролювати себе і зрозумів, що це легше ніж забивати цвяхи. Нарешті настав той день, коли хлопчик не забив жодного цвяха. Він повідомив цю новину батькові.

— Виймай один цвях за кожний день, коли не втрачатимеш терпіння і будеш користуватися тільки позитивними рисами характеру.

Настав той день, коли юнак міг сказати, що витяг усі цвяхи. Батько підвів сина до воріт і сказав:

— Сину, ти гарно поведився, але подивись, скільки дірок залишилося в твоїх воротах.

Ніколи вони не будуть такими, як раніше! Коли ти з кимось сварися і говориш йому неприємні речі, ти залишаєш йому рани, як дірки на воротах. І неважливо, скільки разів ти перепросиш, рана залишиться! Рана словами завдає болю, як і фізична!

2) Обговорення прочитаного.

— Які риси характеру були притаманні хлопчикові спочатку?

- Чому він вирішив змінитися?
- Як ви розумієте батькові слова: «Скільки разів ти перепросиш, рана залишиться!»?

3) Гра «Опиши букет».

(Діти описують букет осінніх квітів.)

- Чому ваші розповіді так різняться? (Кожна людина по-різному сприймає навколишній світ і має різний характер.)

4) Визначення учнями теми і мети уроку.

- Про що ми говоритимемо на уроці?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу

1) «Довідкове бюро». Робота зі словничком (с. 140–141).

На дошці вивішують демонстраційні картки зі словами: *світосприймання, характер, ідентичність* (діти зачитують значення слів із тлумачного словника).

2) Ознайомся з думкою інших людей. Робота за підручником (с. 21).

Гра «Читаємо та запитуємо» (діти і вчитель по черзі ставлять одне одному запитання і відповідають на них)

- Звідки до нас прийшло слово *характер*?
- Що воно означає?
- Доведіть або спростуйте думку, що характер — це знак людини?
- У чому проявляються риси характеру людини?
- Що визначає звички людини?
- Коли кажуть, що в людини легкий характер (*легка вдача*), а коли — що в людини складний характер (*важка вдача*)?
- Спасибі, діти, ви — найкращі!

3) Інтерактивна вправа «Займи позицію».

На двох партах прикріплюють таблички:

1. Характер — це вроджена особливість.
2. Характер формується протягом життя.
 - Спробуємо визначити, від чого залежить характер людини. Ви вважаєте, що характер є вродженою особливістю? Або навпаки, ви переконані, що характер формується протягом життя? Станьте біля відповідних табличок. Обговоріть свої міркування і наведіть кілька аргументів на їхню користь.

Презентація аргументів.

4) Фізкультхвилинка.

Вправа «Перевір свій характер»

Учитель називає риси і пояснює кожну з них, а діти стають біля табличок з певним написом.

- Стойкий — намагається не плакати, бути мужнім.
- Чесний — говорить правду, не бреше, відвертий, щирий.
- Охайний — дотримується чистоти, не розкидає своїх речей.
- Добрий — робить добрі справи для себе й для інших.
- Увічливий — вміє поводитися і говорити так, щоб іншим було приємно з ним, виявляє увагу до інших людей, не ображає їх.
- Турботливий — розмірковує над тим, як допомогти іншим, зробити для них щось гарне.

Справедливий — ставиться до людей так, як вони на те заслуговують.

Працелюбний — любить працювати, не марнує часу.

Гра «Позитивні й негативні риси характеру»

Учитель називає риси характеру. Учні, почувши рису характеру, що сприяє здоров'ю, плескають у долоньки.

Охайність, безтурботність, вдумливість, гордість, чутливість, грубість, життєрадісність, турботливість, заздрість, сором'язливість, щирість, вередливість, легковірність, недовірливість, невитриманість, чарівність, вразливість, обережність, чуйність, педантичність, рухливість, підозріливість, принциповість, презирство, привітність, розв'язність, розумність, рішучість, стриманість, терплячість, боягузливість, завзятість, холодність, поступливість, ентузіазм, дисциплінованість, ініціативність, товариськість, мовчазність, балакучість, невпевненість.

5) Поділись своїми думками. Робота за підручником (с. 22–23).

— Обміркуйте вислів давньогрецького філософа Арістотеля. Чи поділяєте ви його думку? Поясніть. (*Наш характер є результатом нашої поведінки.*)

6) Робота в парі.

— Прочитайте вірш. Яку рису характеру автор вважає найважливішою для людини?

— Які риси характеру притаманні цим дітям?

— Вони товариські чи замкнені, працелюбні чи ліниві, відповідальні чи безвідповідальні, скромні чи нахабні, акуратні чи неохайні, бережливі чи марнотрати?

2. Закріплення вивченого матеріалу

1) Робота над прислів'ями в групах. «Скарбничка народної мудрості».

Діти відривають пелюстки на кольоровій паперовій квіточці, зачитують прислів'я і називають рису характеру.

- Хто людям добра бажає, той і собі має.
- Подаруй іншому радість.
- Добре серце, як сонечко на небі.
- Хто не чинить лихого, тому не страшно нічого.
- Усе добре пам'ятай, а зла уникай.

2) Гра «Які риси характеру є у зображених казкових героїв?» (Демонстрування фрагментів мультфільмів.)

3) Вправа «Кошик для сміття».

— Напишіть на аркуші паперу рису характеру, якої б ви хотіли позбутися. Підійдіть до кошика для сміття, зібгайте папірець і викиньте його. Можете назвати вголос рису, що вам заважає.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Гра «Чарівні яблука»

— Наповніть кошик чарівними яблуками. Колір яблука залежить від того, наскільки цінну для себе інформацію ви одержали (*наклеїти яблуко у намальований кошик*).

Червоне яблуко — цікаво, повчально, корисно.

Жовте яблуко — цікаво, але не корисно.

Зелене яблуко — не цікаво, хоча корисна інформація.

Метод «Інтерв'ю»

— До чого прагнули на уроці? Чи задоволені своєю участю?

— Хто чого навчився? Що опанував? Чим задоволений або незадоволений?

— У кого які виникли проблеми, інтереси?

Дата _____

УРОК 4. САМОСТІЙНІСТЬ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Клас _____

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** формувати в учнів поняття «самостійність», «відповідальність»; розвивати вміння розв'язувати проблеми, знаходити самим собі заняття і певний час не залучати до цього дорослих; навчати дітей грамотно організувати свій власний час, планувати свої дії; розвивати вміння пізнавати себе, свій внутрішній світ; виховувати самостійність та відповідальність, бажання допомагати іншим, захищати слабшого, відчувати і брати відповідальність за власні вчинки та слова;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* формувати здатність володіти прийомами планування робочого часу; тренувати увагу, зосередженість, запам'ятовування, уміння доводити роботу до кінця;
 - інформаційної:* формувати здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти й оперувати інформацією; добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися довідковою літературою;
 - здоров'язбережувальної:* навчати дбайливо ставитися до свого здоров'я.

Тип уроку: урок формування вмінь та навичок.

Основні терміни і поняття: самостійність, відповідальність.

Обладнання: мультимедійний проектор; комп'ютер; тлумачний словник; оповідання В. Сухомлинського «Камінь»; 4 конверти (*малюнки планшета, м'яча, книжки, пилососа*); тест; журнал «Супернаклейки»; дитячі книги.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

— Сьогодні на вас чекають важливі справи. Сьогодні ви краще пізнаєте себе.

2. Мотивація навчальної діяльності

1) Поділися своїми думками (с. 24).

— Порівняйте малюнки в кожній парі. Назвіть головну відмінність між ними. (*Відповіді дітей.*)

2) Створення проблемної ситуації.

Читання вірша (с. 27)

— Чому хлопчик уважав себе великим?

Правда ж, мамо, я великий?
Сам взуваю черевики,
Зашнуровую шнурочки,
Сам вбираюся в сорочку,
Сам лице і руки мию,
Сам зачісуватись вмю,
І не плачу я ніколи!..
Скоро вже піду до школи!

М. Познанська

3) Обговорення прочитаного.

— Які дії хлопчик умів виконувати сам?

4) Вправа «Мікрофон».

- Я вмю самостійно робити...
- Я хочу дізнатися про те, яку людину називають самостійною.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Повідомлення теми і мети уроку

— Тема уроку: «Самостійність і відповідальність». Ми повинні дослідити, яку людину називають самостійною і відповідальною. Чи притаманні вам такі якості?

2. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу

1) Читання й обговорення статті (с. 24–25).

- Яку людину називають самостійною?
- Чи можна назвати самостійною людину, яка сама може ходити, читати, писати?
- Назвіть якості самостійної людини.
- Як Маринка досягла успіху?
- Які риси характеру допомогли дівчинці?

2) «Довідкове бюро». Робота зі словничком (с. 140–141).

Самостійність — риса, притаманна людині, яка сама ухвалює важливі рішення й бере на себе відповідальність за кожний свій учинок.

3) Робота в парі.

- Розгляньте малюнки (с. 26). Як краще вчинити хлопчикові?
- У якому випадку хлопчик поводить як самостійна людина?

4) Колективне складання правил самостійної людини.

Чотири групи — 4 конверти: 1 — розрізаний малюнок планшета, складають, зачитують вислів написаний на частинах «Не кажи — не вмію, а кажи: навчусь», «Як правильно використовувати планшет?»; 2 — м'яч; 3 — книжка; 4 — пілосос; завдання аналогічні.

Правила для людини, яка прагне стати самостійною

- Не кажи — не вмію, а кажи: навчусь.
- Умієш помилятися, умій і виправлятися.
- Будь господарем свого слова.
- Не давай легковажних обіцянок.

5) Дидактична гра «Допоможи друзям!» (робота в групах).

Використовуючи журнал «Супернаклейки» (*Модні вечірки. Одяг і час. Модні покупки. Спортивні дівчата. Весела мандрівка. Справжні дівчата...*), дитячі книги, виконайте завдання:

1-ша група — «Обери сукню для мами»;

2-га група — «Добери одяг подрузі»;

3-тя група — «Допоможи другу вибрати книгу» (*пояснити, чим зумовлений вибір*).

6) Фізкультхвилинка «Вітер дме...»

Мета: створити сприятливу атмосферу; організувати комунікацію між учнями; оперативно залучити їх до діяльності.

Кількість учнів: до 30.

Необхідний час: до 7 хв.

Обладнання: не потребує.

Порядок роботи

Крок 1. Учитель пояснює, яким є порядок роботи. Учні й учениці сидять за партами, а вчитель вимовляє фразу: «Вітер дме для того, хто... вже прокинувся... хоче працювати... сьогодні в спідницях... не снідав... має на собі щось червоне... у доброму гуморі... хотів би дізнатися щось нове... хоче спілкуватися тощо».

Крок 2. Ті, хто відповідає на запитання позитивно, підводяться, відповідаючи таким чином на запитання чи висловлюючи своє ставлення до якихось подій, явищ. Якщо відповідь негативна — учні та учениці залишаються сидіти.

3. Первинне закріплення та застосування здобутих знань

1) Читання оповідання В. Сухомлинського «Камінь» з подальшим обговоренням.

У лузі, під гіллястим дубом, багато років жила криниця. Вона давала людям воду. Під дубом біля криниці відпочивали подорожні.

Одного разу до дуба прийшов хлопчик. Він любив пустувати. Тож і подумав: «А що воно буде, як я візьму оцей камінь і кину його в криницю! Ото, мабуть, булькне дуже!».

Підняв камінь, кинув його в криницю. Булькнуло дуже. Хлопчик засміявся, побіг і забув про свої пустоці. Камінь упав на дно і забив джерело. Вода припинила заповнювати криницю. Криниця засохла. Засохла трава навколо криниці, і дуб засох, бо підземці струмки потекли кудись в інше місце.

На дубі припинив мстити гніздо соловейко. Він полетів у інший луг.

Замовкла соловейкова пісня.

Сумно стало в лузі.

Минуло багато років. Хлопчик став дідусем. Одного разу він прийшов на те місце, де колись був зелений луг, стояв гіллястий дуб, співав соловейко, вабила прохолодна криниця.

Не стало ані лугу, ані дуба, ані соловейка, ані криниці. Довкола пісок, вітер здіймає хмари пилуки.

«Де ж воно все поділося?» — подумав дідусь.

Обговорення:

— Як учинок хлопчика вплинув на подальше життя криниці, дуба, соловейка?

— Про що думав хлопець?

— Чому так сталося?

— Які наслідки має вчинок?

— Які поради ви дали б хлопцеві?

— Яку рису характеру побажаємо мати хлопчикові? (*Передбачати наслідки своїх дій.*)

2) «Довідкове бюро». Робота зі словничком.

Відповідальність — це здатність відповідати не лише за себе, але й за інших людей, за характер своїх із ними взаємин.

3) Обговорення життєвих ситуацій.

— Дуже часто ми вчиняємо зло, несправедливо, бо чомусь засмучені, маємо поганий настрій, роздратовані, чинимо зло, відчуваємось ображеними, а тому не здатні ухвалювати правильні рішення.

Розгляньте уважно цей ланцюжок.

Увечері довго гуляв —————> Не вивчив уроки —————> Наступного дня отримав повагу оцінку —————> Зіпсував настрій собі й оточуючим —————> Збрехав мамі —————> Образив молодшого брата.

— Чи завжди ви зважаєте на наслідки своєї поведінки?

— Чи вмієте володіти собою?

— Чи вмієте стримуватися в непередбачуваній ситуації?

Висновки

Відомі психологи всього світу радять людині, яка прагне навчатися володіти собою, зробити такі кроки:

I — Зупинитись і подумати!

II — Ухвалити рішення!

III — Діяти!

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Тест «Так чи ні?»

— Чи самостійна я людина?

№ з/п	Завдання	Так	Ні
1	Самостійність — це коли ти не покладаєшся на маму або тата		
2	Самостійність — це коли ти обвинувачуєш інших у тому, що скоїв сам		
3	Самостійність — це коли ти сам турбуєшся про себе		
4	Самостійність — це коли ти можеш постояти за себе		
5	Самостійність — це коли ти дбаєш про когось		
6	Самостійність — це коли ти самостійно розв'язуєш свої проблеми		
7	Самостійність — це коли ти всього досягаєш сам		
8	Самостійність — це коли ти не замислюєшся над своїми вчинками		
9	Самостійність — це коли ти сам готуєш собі їсти		
10	Самостійність — це коли ти в усьому акуратний		
11	Самостійність — це коли ти самостійно виконуєш домашні завдання		
12	Самостійність — це коли ти прибираєш у хаті		
13	Самостійність — це коли ти вмієш висловлювати власні думки		
14	Самостійність — це коли людина працює сама, ні в кого не просить допомоги		
15	Самостійна людина — та, що радіє і плаче сама		
16	Самостійність — це коли ти сам собі розігріваєш їсти		

Підбиття підсумків

Якщо «так» значно переважає, ви — самостійна людина. Якщо переважає «ні» — є час виправити ситуацію. Поспішайте!

2. Гра «Доповни прислів'я»

- Не кидай слів... (у кошик, на вітер, на землю).
- Не давай... (легковажних обіцянок, собаці меду, грошей товаришеві).
- Будь господарем... (птаха на дереві, свого слова, свого класу).

3. Підбиття підсумків. Рефлексія

Творчий підсумок

На аркуші паперу діти обводять свою долоньку і на кожному пальчику дають відповіді на запитання (запис на дошці).

Великий. Що найбільше вам сподобалося на уроці?

Вказівний. З яким настроєм пройшов урок?

Середній. Що нового ви дізналися?

Безіменний. Яким би ви хотіли бачити свого друга?

Мізничник. Яку рису характеру ви хотіли б у собі вдосконалити?

Долоньки із написами зачитують за бажанням дітей, а потім прикріплюють на дошку.

Метод «Мікрофон»

- До чого прагнули на уроці, чи задоволені своєю участю?
- Хто чого навчився? Що опанував? Чим задоволений або незадоволений?
- У кого які виникли проблеми, інтереси?

— Спасибі за урок!